

A Debreceni Zenede megalakulásától gyarapította könyvtárát. De természetesen a költözések, az átalakítások, az átszervezések, az idők viharainak sodrában nem tudtak mindent megőrizni. Mégis sok érdekes és értékes anyag került most felszínre, amit a szorgos gyűjtőmunka eredményeként kiállítottak az egyik teremben és a hangverseny előtt és után, nagy érdeklődést övezve megtekinthető volt.

Erkel Ferenc és Debrecen kapcsolatáról a jelen közreadott írás azt a szezletet emeli ki, mely a 19. század közepétől megalakult Dalárdák legfényesebb időszakát eleveníti föl, és elvezet korunk énekeseihez.

M.N-N. K.

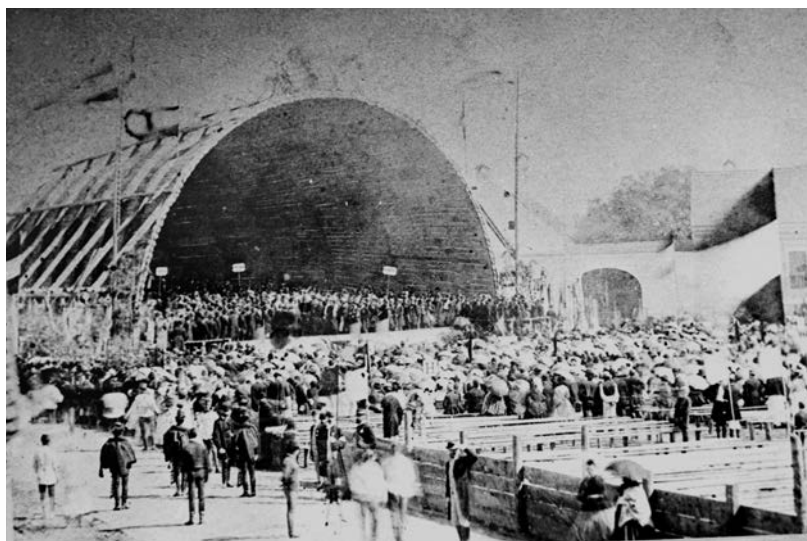
A kóruskultúra hőskora

A kiegyezés esztendeje fellendülést hozott az országos kórusmozgalom terén is. A Dalárdák elhatározták, hogy egy országos szervezetet alapítanak munkájuk összehangolására, érdekeik védelmére. **1868-ban, Debrecenben** tartották első közgyűlésüket, itt **Erkel Ferenc** felszólította a különböző városokból összegyűlt dalosokat, hogy lépjenek be a most alakuló Országos Magyar Daláregyesületbe.

Ekkor október 26-án, Erkel „szíves buzgó fáradozásáért az összes hazai dalegyletek örökös főkarmesterévé egyhangúlag megválasztott.” Neve elválaszthatatlan lett a dalos mozgalomtól. Részt vett számos dalos rendezvényen, fáradhatatlan szerepe volt a szervezésben, nevelésben, betanításban és vezénylésben.

Az éneklő és zenélő Debrecen ebben az időben, új meg új kezdeményezések lendítő erejével alakította ki a maga színes rétegződésű zenei életét. A város polgárainak áldozatkészsége, biztos alátámasztást adott ezeknek a kezdeményezéseknek. A zenei nevelésnek, szervezeti és művészi szempontból egyaránt, jelentős intézményesítése érdekében, 1861-ben megalapította a Zenedét és teljes művészi és pedagógiai felkészültséggel nyílthatott meg a városi – a Debreczeni Zenede. – Hajléka lett a muzsikának az énekes a hangszeres zenének, nevelője és irányítója a debreceni zenei kultúrának. (1894-ben „Palotát emelt annak”).

Komlóssy Lajos az intézmény első igazgatója volt a debreceni Városi dalárda elnöke is. 1862-ben az Országos Pesti Dalárversenyen való részvételekor határozta el szilárdan, hogy Zenedénket „országos jellegűvé” alakítja. Majd 1868-ban a Debrecenben tartott Dalárünnepély rendezőbizottságában a művészeti szakosztály elnöke volt. Erkellel való találkozása, levelezésük is ezt a célt szolgálta. (A levelezés a Kodály Z. Zeneművészeti SZKI. Könyvtárában megtalálható volt, ma már csak egy kópia dokumentálja az eseményeket, az eredeti levelek lappanganak valahol...)

Dalcsarnok, melyben a Daláriünnepély rendezvényeit tartották

1868-ban, A negyedik országos dalünnepély Debreczenben volt. *Komlóssy Lajos*, az intézmény igazgatója volt a Dalárünnepély szervezője, a rendezőbizottság művészeti szakosztály elnöke.

A Dalárok Ünnepélye Debreczenben 1868 szeptemberében 5 napon át tartott: 18.-~~9.~~-20.- 21.- 22.én. – 1300 dalár volt együtt. –

Liszt, Erzsébet oratóriumából adtak elő részletet – elsőként vidéken – Debreczenben. A színházban Blaha Lujza énekelt, Ábrányi Kornél mondott köszöntőt.

A debreceni Nagytemplomban Erkel Ferenc vezényelt.

(Az alábbi hirdetményt tartalmazó korabeli plakát megtalálható az intézmény könyvtárában.)

Értesítés

A Debreczenben, september hónapban tartandó országos dalárünnepélyre nézve...

Szeptember 19-én szombaton

Dél előtt 9 órakor...összpróba... Erkel Ferenc vezetésével a Nagytemplomban, ...

Erkel Ferenc, tiszteletbeli tagja, támogatója volt intézményünknek – alapításának évétől fogva.

A Debreczeni Dalegylet 1865-től, a Zenede égisze alatt működött majd 1870.december 21-én hivatalosan is egyesültek, és lett Debreczeni Dal és Zeneegylet.

1887 április 11.az Egylet, közgyűlésen határozatot hozott az egyesülés megszüntetésére. Ezt a dalegylet is elfogadta, s tovább működött önállóan, Debreczeni Dalegylet néven. – Csanak József, Komlóssyhoz intézett ominózus leveléből kitűnik, hogy a Zenedét, a 18 sz.-i német egyetemek mintájára, a Református Főiskola részeként akarták megszervezni, hol a zene a matematika-mennyiségtan és csillagászzal együtt legmagasabb tudományok csoportjában leledzik.

1882-ben, A hatodik országos magyar daláregyesület dalünnepélye Debreczenben volt.

A könyvtár tulajdonában lévő egykori dokumentumok

Debreczeni Dalegylet Délvidéki Hangverseny – körútja, 1897 évi augusztus 17– 18 írta Péter Gábor. – Debreczen : A Város Könyvnyomdája, 1897 .

A Debrecezeni Dalegylet Keleti útja, A belgrádi Stankovic – dalegylet Debreczenben / írták Újlaki Antal és Zony János. – Debreczen : Csokonai, 1898.– 127p.

A Debreczeni Dalegylet Körútja / Sáfrány Lajos . – Debreczen: Hoffmann, 1895.

Dalárzsebkönyv szerk. és kiadja Felsman János, I. évfolyam

Pest. Lampel Róbert Bizománya 1865

Nyomatot Emich Gusztáv Magy. Akad. Nyomdásznál 1865.

*Debreceni dalosverseny, 1868. szeptember 25-én
(Munkácsy Mihály rajza)*

A Dalárzsebkönyvet, Komlóssy Lajos a Debreczeni Zenede első igazgatója vásárolta, a könyvtár számára, 20 krajcárért(?), a kötéstáblán mindez jól olvasható, Komlóssy Lajos aláírásával, jegyzetével és Debreczeni Zenede ovális bélyegzőjével ellátva. Igazgatósága alatt, intézményünk is előfizetője lett az akkori neves zenei orgánumnak, a Zenészeti lapoknak.

Az Országos Dalárünnepélyt dokumentáló kiadványok

A Letzer testvérek kiadásában 1868-ban több keménylapra készült kis fényképeinek az Országos dalár ünnepélyi emlék címmel megjelentette érdekes munkát, amelyek a későbbi postai képeslapok elődeinek is tekinthetők (a cégnek Kassán és Debrecenben voltak fényképészeti műtermei, a civisvárosban a Széchenyi utca 1788 szám alatt. Az említett sorozat darabjai között lévő képek: A Városháza, a Honvédtemető, a Dalcsarnok – ez utóbbiban tartották a Dalár ünnepély rendezvényeit.

Emléklapok A Debreceni Országos Dalárünnepély alakalmából,

Megjelenik a dalárünnepély tartalma alatt mindennap

1882. augusztus 16. Debrecen I. szám, *Ára példányonként 10 kr.*

Kiadja az országos dalárünnepély rendező bizottsága, szerkesztői iroda Rózsatér 16. sz. Szerkesztik az országos dalárünnepély rendezőbizottsága megbízásából: Karczag Vilmos és Szabolcsi Lajos

Utolsó, VI. szám 1882. augusztus 21-én jelent meg

Az Emléklapokat a Város Könyvnyomdájában nyomtatták.

Igen gazdag, sokszínű orgánium volt. Rengeteg információt tartalmaz.

Debrecen híres szállodáját Bika szállót, 1880 őszen újra építették, 1882 nyarán fejezték be – illetve a kávéház kivételével elkészült teljes pompájában, éppen a dalárda ünnepségre siettek vele, hogy kész legyen. A csodálatos falfreskókat, a tragikus sorsú és méltatlanul elfeledett *Mirkovszky Géza* készítette. Debrecenben több alkotása is volt, így a mi Zenedénk mennyezeti freskóját is ő készítette!

Sajnos ez idő szerint, csak a Debreczeni Zenede = Kodály Zoltán Zeneművészeti Kodály termében, koncerttermében lévő, mennyezeti freskó maradt meg.

A Bika szálló freskóit azonban akvarellben rögzítették és csodálatos módon ma is meg van a Déri múzeum raktárában... Így tudjuk pontosan milyen is volt, de fényképek is vannak róla...azóta elbontották azt a Bika szállót is... már negyedszerre építik át.

Mirkovszky egész éjjeleken át dolgozott, hogy a dalárünnepségre meglegyen a munka.

(A dalárok történetének megismerésére.)

Dalárda

„A dalárok a férfiak énekegyesületi szervezete. A dalárdák a XVIII. sz.-n Angliában alakultak ki, majd német közvetítéssel 1840-től hazánkban is elterjedtek. A városok polgárságának múlt századi magyarosodásához részben a népies dalirodalom ápolásával, részben hazafias egyesületi életükkel járultak hozzá. 1867-től Országos Daláregyesületet alkottak, amelynek első országos karnagya Erkel Ferenc lett. A dalárdák nagy hatással voltak a gyári munkásénekkarok kialakulására. Az új magyar kórusirodalom hatására és Kodály Zoltán kezdeményezésére a dalárdák sorra átalakultak öntevékeny vegyes karokká.”

A könyvtárban ugyancsak megtalálható a Komócsy József Szentelt hantok című ez alkalomra írt, Mosonyi által megzenésített és az országos dalárünnepélyeken sokszor megszólaltatott műve.

Egy debreceni vonatkozás: Idézet egy 1937-ben Debrecenben tartott dalos kerületi gyűlésen elhangzott – az Országos Dalszövetség küldötte által megfogalmazott mondat:

„Magyarországon Debrecenben vannak az első dalos emlékek, a Kolégium Kántus működéséről, s ezért meghajtom az elismerés zászlaját Debrecen dalos történeti jelentősége előtt. Ami dalos kultúra van, az mind innen indult ki”

Emlékezés [Maróthi Györgyre,

matematikus, pedagógus, a magyar zeneelmélet úttörője. Debrecen, 1715. jún. 18. – Debrecen, 1744. okt. 16. Külföldi tanulmányait követve Hazatérve, 1738-tól a debreceni református kollégium történelem, matematika és retorika professzora lett, emellett a svájci egyetemek mintájára *Collegium musicumot* szeretett volna szervezni, az iskola diákjaiból. 1740-ben újjászervezte a főisk. énekkarát, az ún. *debreceni kántust*, nagy fontosságot tulajdonított a művészi ének tanításának. Ugyanebben az évben adta ki a *Szenczi-Molnár-féle Psalteriumot, amelynek függeléke (A' 'Soltároknak a' kóták szerént való éneklésének mesterségének rövid summája) az első magyarnyelvű zeneelméleti munka. Ő volt az első magyar négyzólamú zsolttárkönyv kiadója.*

A *Kántus* – múltját és jelenét tekintve – önálló fejezetet jelent Debrecen életében.

Debreceni dalegyletek a 19-20. században

Csapókerti Dalegylet, Cipésziparosok Dalegylete, Dohánygyári Dalárda, Frontharcos Dalárda, Iparos Dalegylet, István Gőzmalom Munkásainak Önképző és Dalköre, Petőfi dalkör, A debreceni munkásmozgalom dalegylete, stb.

A Városi Dalegylet a debreceni énekkari életnek egyik legjelentősebbike volt, alapítása, majdnem egybe esik a Debreceni Zenedével pár évvel megelőzte az Országos Daláregyesület megalakulását- egy hivatalos kórusná vált, társadalmi egyesülésként is működött. (A fentiekben megemlített könyvekben részletes leírást kaphatunk történéseiről, munkálkodásairól. Külföldi szerepléseiről, vagy külföldi kórusok fogadásairól.) Elnöke, a mindenkori Polgármester volt! Jubileumi műsorában, már *Kodály, Harmat, Lisznyai* nevei is ott találhatók. 1951. június 9-én szűnt meg!

Másik ilyen jelentőségű dalárda, a MÁV Járműjavító Vállalat „Egyetértés” Férfikara. 1898 januárjában indult útjára. Mácsai Sándor vállalta a szakmai vezetést. Alapítója a kiváló műhelyfőnök Podolszky Béla. Szigethy Gyula, Kodály tanítvány, énektanár a gimnáziumban, egy darabig a Kántust is vezényelte. Szakmai tanácsaival rengeteg díjat nyertek – Kodály, Bárdos művek előadásával. (Eredeti Alapító okiratuk Kner nyomdai munka).

1929. évi Debreceni Országos Dalosverseny igen nagy jelentőségű volt. A Magyar Rádió közvetítette. 202 kórus vett rész rajta! Virágözönbe öltözött a város, különleges esemény volt a búcsú napja, a felvonulás, amikor az egész város az utcán volt.

De a szervezés is különleges társadalmi eseményszámba ment- magánházaknál szállásolták el a résztvevőket, és az egész lakosság közreműködött!

A 20. század az iskolai énekkarok kibontakozását hozta. Felvirágzott az *Éneklő Ifjúság mozgalom*. Kodály Zoltán gyakran látogatott Debrecenre és Gulyás György igazgatása idején 1957-ben hozzájárult, hogy a neves „Debreceni Zenede” felvehesse *Kodály Zoltán nevét*. „...azért egyeztem bele,...mert látszott valami biztosítéka, hogy az egészséges zenekultúrára való nevelés itten jó otthonra talál, biztos kezekre van bízva...”

Elérkeztünk a már 21. századba átnyúló, *Bartók Béla Nemzetközi Kórusversenyhez*, amely egyedülálló hazánkban és a nemzetközi kóruskultúrában. 1961-től Debrecen ad otthon, ennek a nagyszabású eseménynek.

P. Stébel Ildikó

Veszprém Megyei Kórustalálkozó

Erkel Ferenc születésének 200. évfordulója tiszteletére

Szakmai nap és Megyei Kórustalálkozó színhelye volt 2010. november 27-én, a *Pétfürdői Közösségi Ház és Könyvtár*.

A délelőtti előadások során elhangzott *Dr. M. Tóth Antal* előadása: Erkel Ferenc, Liszt Ferenc és a magyar kóruskultúra címen. Litér községből, *Ertl Pálné* néptánc pedagógus beszélt munkájáról, és annak bemutatását példázták növendékeinek hangulatos néptáncai. Kodály elvei alapján megalapozó kisgyerekkori ének-zenei nevelés, és az együtténeklés szeretetének kialakításáról szólt, *Dr. Kerekesné Pytel Anna*. A zenei nevelés és a kóruséneklés aktuális helyzetéről vezetett közös-beszélgetést *Rozgonyi Éva és Márkusné Natter-Nád Klára*, a Magyar Kodály Társaság elnökségének tagjai.

Délután, volt a *Felnőtt amatőr kórusok találkozója* ahol *Horváth Éva* polgármester köszöntötte a megjelenteket e hagyományos dalos ünnepen. Kodály-Berzsenyi: Magyarokhoz közös éneke, majd a Himnusz eléneklését követően a fellépő kórusok sorrendje: Ajkacsingeri Borostyán Férfikar; Tihanyi Asszonykórus; Kék Balaton Népdalkör; Ajka-Padragkuti Forrás Női Kamarakórus; Napfény Női Kar; Fisher's Choir; Várpalotai Bányász kórus; Ajka-Padragkuti Bányász Férfi Kórus.

Karnagyok: Petheó Éva, Bónyai Mária, Hartinger Nándorné, Lovrek Károly, Halász Károly, Borbás Károly, Fábiánné Adorján Renáta és Kanyárné Grünvald Petra. Zongorán közreműködött: Vörös Jánosné, Ihász Irén. A jól felkészült kórusok, változatos szép műsort adtak elő. A gondos szervezés szerzteágazó feladatát *Nagyné Nyári Ágnes* vállalta.

M.N-N K.